

František Tichý: Výchova jako dobrodružství – ukázky z knihy

Nedávno jsme jeli na výjezd. Procházel jsem vagóny, až jsem se zastavil u jednoho klučiny, který smutně koukal z okna. Vypadalo to, že má vážný problém. Vypadal takhle sklesle již několik dní předtím, ale nikdy nebyl čas a příležitost, abych se ho o samotě zeptal. Posadil jsem se naproti němu, sledoval s ním ubíhající krajinu a teprve po chvíli ho oslovil.

„Já jsem prostě strašnej lenoch...“ zněla odpověď. Když jsem nechápal, vysvětlil mi, že má za pár dní odevzdat písemnou profilovou práci a moc toho ještě nemá. Když jsme to rozebrali, vyšlo najevo, že to není ani tak o lenosti jako o zmatku, který v celé věci měl. A také to bylo v tom, že má ostych sobě i kantorům přiznat, že neví, jak na to, a tak úkol raději vypouštěl a teď už mu teče do bot. Během pár minut jsme vymysleli řešení. A i když se práce mávnutím kouzelného proutku sama nenapsala, během pár chvil se jeho tvář rozjasnila a ledy se hnuly.

(...) Předloni v září nám na dva měsíce neplánovaně zavřeli bazén na pražském výstavišti, kam jsme s dětmi ve středu ráno chodili plavat. Místa v tělocvičně nebylo moc, proto jsme si s kolegyní Lindou vzali šestnáctileté Kappány a jedenáctileté Míány do Stromovky. Měl jsem z toho trochu „vítr“. Děti bylo hodně a park nenabízí dnešním mladým tolik vyžití. Ale dopadlo to skvěle. Když jsme vyběhli na okruh, Timea a Luckou a Pavlem hned nadšeně organizovali běžeckou abecedu, pak si starší rozebrali skupinky mladších podle zájmu. Někdo posiloval, někdo běhal, další hráli s míčem nebo létajícím talířem. Najednou to pro všechny bylo něco víc než obyčejná hodina tělocviku.

(...) Možná trochu odbočím, ale chtěl bych zdůraznit ještě jednu důležitou věc. Výsledek, konkrétní výstup činnosti, projektu, společného konání je jen vedlejším produktem, jakkoli nezbytným a důležitým. Pokud povýšíme výsledek činnosti, „hmataelný výstup“, nad výchovný rozměr celého procesu, nad to, aby vše děti bavilo, cítily smysl společného konání a konkrétně vnímaly, že mají na tom všem podíl a v tomto společném díle nacházejí svoji hodnotu (pro věc, společenství i pro sebe), jsme podle mého na špatné cestě. Dětské společenství, ať je to škola, internát nebo oddíl, totiž nemá prvoplánově tvořit dokonalé a skvělé výzkumné zprávy, profesionální divadelní kusy nebo bezchybně zorganizované akce pro veřejnost. Tvoříme, pracujeme, poznáváme. Jeden za všechny a všichni za jednoho. Baví nás, že jsme přitom spolu a je nám spolu dobře. A pokud - často téměř mimochodem - i ten výstup bude skvělý a i z okolí si na něj bude ukazovat a nás chválit, určitě to udělá všem radost. Pozor však, abychom se na to neupnuli. To platí jak na úrovni jednotlivce, tak malých skupin i celého společenství.

(...) Mezi dětmi, stmelenými náročností úkolu, vznikají opět nová přátelství i vědomí hodnoty sebe sama a toho, co společně děláme (zkuste se ve dvanácti nebo i patnácti letech několikrát za den postavit před několik desítek cizích dětí nebo dospělých, vyprávět jim srozumitelně a odborně správně o svých výzkumech a odpovídat na dotazy; navíc ve zcela novém prostředí). Ale především opět z hlediska z iniciačního modelu jde o dokončení celé cesty pro jednotlivce poté, co se k Expedici dopravoval vlastním úsilím, s námahou v terénu dosáhl vytyčeného cíle, byl přijat a uznán širší komunitou vrstevníků i dospělých, a je již jako zralý vyslán navenek, aby zodpovědně zastupoval a šířil dál to dobré, čeho v týmu kolegů dosáhl.

Dalo by se říci, že každá další Expedice je pro studenta (ale i učitele) dalším stupněm jeho zrání a dospívání, ale i zapojením do života školy a jeho emancipace v rámci celého společenství. V prvních letech jde jen o to, aby ve své skupině pomohl, naučil se základní věci, ať se to týká práce v terénu nebo zpracování dat, psaní textu nebo prezentace. S postupem let přebírá více a více iniciativu, může se podílet na vymýšlení témat a na přípravě metodiky práce. Jeho práce je stále samostatnější a nakonec se může stát tím, kdo skupinu organizuje, učí a vede mladší.

Expedice však znamená posun a zrání i pro celé společenství Přírodní školy. Na jejím konci jsou všichni zase o něco kamarádštější, tolerantnější, klidnější, vnímavější vůči druhým. Mají více sebedůvěry i vnitřní spokojenosti. To, co jsme společně zažili a často si museli svým úsilím těžce zasloužit (a to platí i pro kantory), nás spojuje a na pozadí každodenních činností tiše zní tím, že „patříme k sobě a jsme tomu rádi“. A to, že jsme tady a spolu, má smysl.